

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שם השיעור: "Due to the Virtue of Righteous Women": Their Heroic Stand Against Egyptian Tyranny

שם המרצה (כתובת דוא"ל): Rav Yair Kahn (yairkn@gmail.com)

1. Masechet Sotah 11b

דרש רב עזירא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים ... מוליכות (אוכל) אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותן וסכות אותן ומאכילות אותן ומשקות אותן ונזקקות להן ... וכיון שמתעברות באות לבתייהם וכיון שמגיע זמן מולדיהן הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח שנאמר תחת התפוח עוררתיך וגו' והקב"ה שולח משמי מרום מי שמנקיר ומשפיר אותן כחיה זו שמשפרת את הולד ... ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו' רב ושמואל חד אמר אשה ובתה וחד אמר כלה וחמותה מאן דאמר אשה ובתה יוכבד ומרים ומאן דאמר כלה וחמותה יוכבד ואלישבע ... דבר אחר פועה שהיתה פועה ברוח הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל ... ותחיין את הילדים תנא לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון

2. Midrash Tanhuma Parshat Pekudei

כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לעשות את המשכן עמדו כל ישראל ונתנדבו מי שהביא כסף ומי שהביא זהב או נחשת ואבני שוהם ואבני מלואים הביאו בזריזות הכל, אמרו הנשים מה יש לנו ליתן בנדבת המשכן, עמדו והביאו את המראות והלכו להן אצל משה, כשראה משה אותן המראות זעף בהן ... א"ל הקדוש ברוך הוא למשה: משה על אלו אתה מבזה, המראות האלו הן העמידו כל הצבאות הללו במצרים טול מהן ועשה מהן כיור נחשת וכנו לכהנים שממנו יהיו מתקדשין הכהנים

3. Rashi Shemot 38, 8

במראת הצובאת - בנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקדוש ברוך הוא קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים ... ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם שנאמר תחת התפוח עוררתיך וזהו שנאמר במראות הצובאות ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו

4. Kli Yakar

ונראה שנקט הצובאות כי הנשים העמידו צבאות רבות במצרים, והיו אומרים כסבורים שלא שלטו בהם המצרים שהרי בעליהן היו מעונים בעבודת פרך הממטטת הפריה ורביה ובזדאי מן המצרים נתעברו, על כן רצו לגלות צדקתן, כי בעבור שהעמידו צבאות רבות על כן הוצרכו לגלות טהרתם והביאו אותן מראות שעל ידיהם העמידו אותן הצבאות כדי לעשות מהם הכיור, כאילו אמרו הביטו וראו ובחננו בזאת אם העמדנו אותן צבאות בטהרה או לא כי הכיור נעשה לבדקן כסוטות

5. Midrash Tehilim

אמר ר' אלעזר הקפר בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים ... ולא היו פרוצים בעריות ... אחת היתה בהן והקב"ה פירסמה, דכתיב ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו' ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן, מי שאמר והיה העולם מעיד שאין בישראל אלא הוא

6. Masechet Pesachim 114a

הביאו לפנינו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין אף על פי שאין חרוסת מצוה רבי אליעזר ברבי צדוק אומר מצוה ... מאי מצוה רבי לוי אומר זכר לתפוח (רש"י) - שהיו יולדות בניהן שם בלא עצב, שלא יכירו בהן מצריים, דכתיב תחת התפוח עוררתיך

7. Rashi Shemot ch. 1

פרך - שלא הפילו נשותיהם ולא מתו כשהם קטנים. וישרצו - שהיו יולדות ששה בכרס אחד ... וכאשר יענו אתו - בכל מה שהם נותנין לב לענות, כן לב הקדוש ברוך הוא להרבות ולהפריץ. כן ירבה - כן רבה וכן פריץ. ומדרשו רוח הקודש אומרת כן אתם אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שם השיעור: "Due to the Virtue of Righteous Women": Their Heroic Stand Against Egyptian Tyranny

שם המרצה (כתובת דוא"ל): Rav Yair Kahn (yairkn@gmail.com)

8. Abrabanel

השאלה ה' במה שצוה פרעה למילדות אם בן הוא והמתן אותו ואם בת היא וחיה, כי הספק ברבוי הזרע יותר היה בנשים מבאנשים ולכן היה יותר טוב שימיתו כל נולד בין זכר בין נקבה או ימיתו הנקבות ולא הזכרים, וחז"ל אמרו שפרעה היה מקפיד על הזכרים לפי שאמרו לו אצטגנינו שאחת מנשי ישראל היתה עתידה ללדת בן שיושיעם, אבל אם היו המצרים יראים מזה איך לקחה בת פרעה א' מילדי העברים וגדלו בבית המלך בטכסיסי המלוכה ואיך לא מיחו בידה המצרים ולא חששו שמא יהיה זה המושיע את ישראל ... והנני מפרש הפסוקים באופן שיותרו השאלות האלה כלן ...

והנה בחר פרעה שימיתו הזכרים וישארו הנקבות לפי שהנקבות תבעלנה למצריים ותמשכנה אחריהם ... כ"ש שהחשש שלו היה בזכרים כי הם אם ירבו ילחמו בארץ ויעלו ממנה ואין כן הנקבות כי אין בעלות מלחמה ...

ולא היו עבריות כי איך יבטח לבו בנשים העבריות שימיתו ולדיהן אבל היו מצריות מילדות את העבריות ר"ל עוזרות אותן ללדת כמ"ש בילדכן את העבריות. והנה המילדות ההנה עם היותן מצריות יראו את הא-להים ולא עשו דבר ממה שצוה אותן מלך מצרים עד שהוא הוכיחן עליו באמרו מדוע עשיתן הדבר הזה ותחינה את הילדים

9. Masachet Sotah 12a

וילך איש מבית לוי להיכן הלך אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו תנא עמרם גדול הדור היה כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלין עמד וגירש את אשתו עמדו כולן וגירשו את נשותיהן אמרה לו בתו אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת שנאמר ותגזר אומר ויקם לך עמד והחזיר את אשתו עמדו כולן והחזירו את נשותיהן ... ותרא את התיבה בתוך הסוף כיון דחזו דקא בעו לאצולי למשה אמרו לה גבירתנו מנהגו של עולם מלך בשר ודם גוזר גזירה אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה בניו ובני ביתו מקיימין אותה ואת עוברת על גזירת אביך בא גבריאלי וחבטן בקרקע

10. Mashecht Kala Rabati ch. 3

שבעה כנסו בחייהם לגן אלו הן ... ובתיה בת פרעה, דכתיב ילדה את ירד אבי גדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה, אמר הקדוש ברוך הוא איני קורא למשה אלא בשם שקראתו, שנאמר ויקרא אליו א-להים מתוך הסנה ויאמר משה משה ... אמר הקדוש ברוך הוא הואיל וזאת הביאה ישועה לישראל והוצאתן לחיים, הרני מאריך לה בחיים עם ישראל ... זאת שבאת ועזבה מלכות בית אביה, ונדבקה בס, אני משלם לה.

11. Ibn Ezra Shemot ch. 2

ומחשבות השם עמקו, ומי יוכל לעמוד בסודו, ולו לבד נתכנו עלילות. אולי סבב השם זה שיגדל משה בבית המלכות להיות נפשו על מדרגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות, ולא תהיה שפלה ורגילה להיות בבית עבדים. הלא תראה, שהרג המצרי בעבור שהוא עשה חמס. והושיע בנות מדין מהרועים, בעבור שהיו עושים חמס להשקות צאנן מהמים שדלו

12. Ibn Ezra Shemot ch. 14

יש לתמוה, איך יירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם? התשובה, כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו, והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים למלחמה. הלא תראה כי עמלק בא בעם מועט, לולי תפלת משה היה חולש את ישראל. והשם לבדו שהוא עושה גדולות ולו נתכנו עלילות סבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים, כי אין בהם כח להלחם בכנענים, עד שקם דור אחר דור המדבר, שלא ראו גלות והיתה להם נפש גבוהה

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שם השיעור: "Due to the Virtue of Righteous Women": Their Heroic Stand Against Egyptian Tyranny

שם המרצה (כתובת דוא"ל): Rav Yair Kahn (yairkn@gmail.com)

13. Masechet Tamid 32a

אלכסנדר מוקדון הגיע למחוז שכולו נשים וביקש להילחם נגדם, אמרו לו: "אם תהרוג אותנו יאמרו נשים הרג ואם נהרוג אתכם יאמרו עליך מלך שנשים הרגוהו". אמר להן: "תביאו לי לחם". הביאו לו לחם של זהב על שולחן של זהב, אמר להן: "איזה אנשים אוכלים לחם של זהב". אמרו לו: "אם לחם רצית לא היה לך במקומך לחם לאכול שטרחת ובאת עד הנה". כאשר יצא, כתב על שער המחוז: "אני אלכסנדר מוקדון הייתי טפס עד שבאתי למדינת הנשים של אפריקה ולמדתי חכמה מן נשים"

14. Festival of Freedom – Rav Soloveitchik

"Israel is My firstborn" and "I will slay your firstborn son." I believe that the whole philosophy of Pharaoh (and ancient Rome) came to expression in this sentence. The oldest child is, of course, the strongest of the children in the household. The oldest son is capable of exercising authority over his younger siblings. Quite often, the older children can simply torture younger ones. In the parental home, the seven-year-old can order around the five-year-old, and the twelve-year-old can order around an eight-year-old sibling. In the patriarchal society of antiquity, the father was the supreme law simply because he was the strongest and could use force. It was a slave society, and cruel tyranny reigned from the old man at the top straight down to the bottom of the societal pyramid. The Hebrews were slaves in Egypt, but they were slaves not only to Pharaoh. Defenseless and weak, they were subjected to the brutality and cruelty of every official and every person who wielded power in Egypt, everyone who was stronger than they were. *Bekhor* represents not only the oldest but the strongest, the one who exercises power. The whole society of Egypt consisted of tyrants and slaves. The old man ruled over the entire family, the oldest son over his younger brothers.

On the night of Passover, the Almighty smote the firstborn, which means those who were born first and exercised brutal authority and compelled people to comply with their will. Every one of them was a master of slaves. God also punished their gods, because if a nation is punished, the philosophy of the people must also be destroyed. If somebody is punished but his philosophy is not refuted, he will repeat the same mistake. "The Lord executed judgments upon their gods". This means that on the night of Passover, God punished the whole ideology of slavery, of oppressing through force and violence, of ruling people through fear.